

เทศน์อบรมพระก่อนปาฏิโมกข์ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๖

ข้อวัตรปฏิบัติ

ให้สังเกตข้อวัตรปฏิบัติ ทุกคนมาปฏิบัติต่อตัวเอง ข้อวัตรปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นงานของตัวเอง เพื่อความดีสำหรับเราเอง อย่าเข้าใจว่าวัดนี้เป็นวัดของผู้นั้นผู้นี้ ข้อวัตรปฏิบัติเป็นขององค์นั้นองค์นี้ วัดเป็นที่อยู่ของเราทุกคน ข้อวัตรปฏิบัติเป็นเครื่องประดับความดีของเราทุกอย่าง จึงเห็นเป็นความจำเป็นสำหรับเราทุก ๆ ท่าน อย่าได้ประมาทในข้อวัตรปฏิบัติ

ส่วนมากคำว่าข้อวัตรปฏิบัติเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหมู่คณะ อย่าให้ความไม่ดีของตัวเองไปกระทบกระเทือนคนอื่นองค์อื่นให้ไม่สะดวกไม่สบาย เพราะความเกียจคร้านความอืดอาดเนือยหนายความไม่เอาไหน และทริฎิมานะไม่ลงกับผู้ใด นี่คือเรื่องของกิเลส อย่าเอามาขายในวงแห่งศาสนธรรมและวงของนักบวช วงของนักปฏิบัติ จะทำให้หมู่เพื่อนเสียไปด้วยนอกจากความเสียของตัวเองแล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จะต้องกำจัด ปิดเป่าออกหมดจากกายวาจาใจความประพฤติปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่างของเราทั้งนั้น

เรามาสู่สถานที่บำเพ็ญนับแต่ความเป็นนักบวชมา เรามาเพื่อชำระสิ่งไม่ดีทั้งหลาย ไม่ใช่มาเพื่อสั่งสม เพราะฉะนั้นจงทำความรู้สึกตัวเสมอ หิริโอตตปปะเป็นหัวใจของนักบวช ให้สะดุ้งให้ระมัดระวังด้วยความมีสติพิจารณาด้วยปัญญา เห็นกิตติได้ยงกิตติ สัมผัสสัมพันธกับอะไร ๆ กิตติ จากหมู่จากเพื่อนกิตติ จากครูอาจารย์กิตติ ให้นำเข้ามาคิดมาพิจารณา สิ่งที่จะถือเป็นเยี่ยงอย่างก็ให้รีบยึดถือทันที สิ่งที่เห็นว่าไม่ดีเกิดขึ้นภายในจิตใจให้รีบกำจัดปิดเป่าออกไป อย่าให้มันเข้าใกล้ขีดสนิท จะติดพันกันเข้าให้พาล่มจม เพราะสิ่งเหล่านี้ปราชญ์ทั้งหลายไม่ว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ใด ทรงตำหนิเป็นเสียงเดียวกันหมดแล้ว

คำว่ากิเลส ๆ คือข้าศึกของธรรม ข้าศึกของความดี ข้าศึกของเราไม่ใช่ข้าศึกของอะไร และคำว่ากิเลสนี้เป็นชื่อทางศัพท์ธรรมะ เมื่อแปลออกให้ได้ความชัดเจนก็คือ สิ่งทำลาย สิ่งสร้างความ สิ่งไม่ดี สิ่งทำให้เกิดความทุกข์ ไม่ใช่สิ่งทำให้เกิดความสุขความเจริญ ปราชญ์ทั้งหลายไม่เคยขัดแย้งกัน ตำหนิสิ่งไม่ดีทั้งหลายเป็นเสียงเดียวกัน และชมเชยยกยอสิ่งที่ดีที่เรียกว่าเป็นธรรมนั้นเป็นเสียงเดียวกัน

เวลานี้พวกเราทั้งหลายมาเพื่อส่งเสริมธรรม เพื่อกำจัดสิ่งไม่ดีทั้งหลาย ให้พินิจสำนึกอยู่ในจิตใจ สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นที่ใจไม่เกิดที่ไหน เกิดที่ใจก่อนอื่น พอกระเพื่อมออกมาส่วนมากจะเป็นเรื่องของกิเลสออกก่อน เพราะกิเลสอยู่ทั้งกันคอกอยู่

ทั้งปากคอก มันอยู่ทุกแห่งทุกหนยั่วเย้าไปหมด ในสกลกายกิริยาอาการแสดงออกทุกอย่าง ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของกิเลสแสดงออกโดยเจ้าตัวไม่รู้ เพราะมันฝังอยู่ภายในจิตใจ กระเพื่อมก็กระเพื่อมออกมาจากจิตใจนั้นแล มาทางกายทางวาจากิริยามารยาท เป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด

ถ้าไม่มีสติสังเกต ไม่มีปัญญาพิจารณากลับกรองแล้วจะมีแต่กิเลส แยกแต่กิเลส นั่งอยู่ที่แยก ยืนอยู่ที่แยก เดินก็แยก นอนก็แยก พุดก็แยก คิดก็แยก อาการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างแยกแต่เรื่องของกิเลสทั้งหมด ทั้ง ๆ ที่ตนเข้าใจว่ามาประพฤติปฏิบัติธรรม ทั้งนี้เพราะความรู้รอบขอบเขตของเราไม่ทันมัน มันรวดเร็วมาก

เคยพูดเสมอในเทปก็เต็มไปหมดในเรื่องกลมาชาของกิเลสมีลักษณะอย่างไร ๆ ได้แจกแจงออกให้ผู้ปฏิบัติทั้งหลายได้เข้าใจ พร้อมทั้งวิธีการแก้ไขถอดถอนสิ่งเหล่านี้ด้วยความแหลมคมแห่งธรรม มีสติธรรม ปัญญาธรรมเป็นสำคัญ ให้พากันตั้งอกตั้งใจอย่ามาอยู่เฉย ๆ เทปก็มีฟังพินิจพิจารณา ส่วนที่ฟังเพื่อความสงบ ฟังเพื่อความแก้ความถอดถอนในปัจจุบันขณะที่ฟังก็ให้ฟังอย่างนั้น นอกจากนั้นสิ่งใดที่ตกค้างอยู่ในความทรงจำที่ควรจะนำไปพินิจพิจารณา ก็ให้นำไปพินิจพิจารณา เพื่อเกิดผลจากการได้ยินได้ฟังมาแล้วเรื่อยไป

คำว่าปัญญาท่านบอกว่า ๓ ประเภท สุตมยปัญญา การได้ยินได้ฟังมาพินิจพิจารณาก็เกิดปัญญาขึ้นอย่างหนึ่ง จินตามยปัญญา ความคิดอ่านไตร่ตรองก็เกิดปัญญาขึ้นหนึ่ง อันดับหนึ่งแท้ ๆ คือภาวนามยปัญญา อันนี้ถ้าผู้ไม่ได้เคยภาวนาจะไม่ทราบเลยว่าภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นได้อย่างไร เป็นปัญญาประเภทไร เมื่อสรุปความลงเกี่ยวกับเรื่องกิเลสแล้ว ปัญญาประเภทนี้แลเป็นประเภทที่ถอนรากถอนโคนของกิเลส ไม่มีอะไรเหลือเลย พระพุทธเจ้า พระสาวกทั้งหลาย ล้วนแล้วแต่นำปัญญาอันนี้ออกมาใช้ทั้งนั้น

ปัญญาทั่วๆ ไปที่เราใช้ในโลกลงในสงสารเราจะได้เพียงผิวเผินๆ ไม่ได้มากมายอะไรนัก ในขั้นเริ่มแรกก็จำต้องอาศัยปัญญาทางโลกเข้ามาเคลือบมาแฝง เพราะยังไม่สามารถจะขุดค้นปัญญาประเภทนี้ขึ้นมาได้ ต้องอาศัยจินตามยปัญญา สุตมยปัญญาก่อน เมื่อจิตได้เข้าทำงานพอได้หลักได้เกณฑ์ จิตตั้งรากตั้งฐานได้ เป็นตัวของตัวได้ในขั้นเริ่มแรกได้แก่จิตเป็นสมาธิ จิตมีฐานมั่นคงมีความสงบเย็นใจ ไม่หิวโหยกับอารมณ์ทั้งหลายซึ่งเคยหิวโหยและสัมผัสสัมพันธ์พัวพันกันมานานและมากต่อมากนั้น สงบตัวลงไป มีธรรมเป็นเครื่องตีคือความสงบ ความเย็นเป็นเครื่องตีมี นี่ละเป็นต้นทุนที่จะให้เกิดภาวนามยปัญญาได้ถ้าใช้ออกใช้ แต่ถ้าไม่นำออกใช้ก็จะจมอยู่ในความสงบนี้เท่านั้น ไม่มีมากยิ่งขึ้น

คือสมาธิ สมาธิต้องเป็นสมาธิ ปัญญาต้องเป็นปัญญา จะมาคลุกเคล้ากันว่า เมื่อมีสมาธิแล้วปัญญาจะเกิดเองอย่างนั้นเป็นไปได้ นอกจากชิปปามยปัญญาหรือชิปปาภิญา คือท่านที่เป็นชิปปาภิญยานั้นท่านสงบในเวลานั้น จิตพิจารณาไปตามๆ กันในขณะที่ได้ยินได้ฟังนั้น นั่นมีส่วนเป็นไปได้ ถ้าทั่วๆ ไปแล้วสมาธิต้องเป็นสมาธิ และเป็นกำลังที่จะหนุนปัญญาให้ออกพิจารณาได้อย่างคล่องตัว เพราะจิตชั้นนี้เป็นจิตที่อึดตัวในชั้นของตัวเอง ไม่หิวโหย พาทำการทำงานคิดพิจารณาให้เกิดปัญญาก็เริ่มเกิดได้ อันนี้ก็เริ่มเป็นภาวนามยปัญญาไปแล้ว แต่ยังไม่ใช้ภาวนามยปัญญาจริง ๆ หากเริ่ม เริ่มเป็นผิว ๆ เฝิน ๆ ขึ้นมาแล้วจากการพาจิตพิจารณา

เช่นพิจารณาร่างกาย ดังพระพุทธเจ้าสอนไว้ เราทั้งหลายที่บวชมาไม่เคยเว้น จะเป็นรูปใดองค์ใดก็ตาม กรรมฐาน ๕ นั่นคืออาวูธ ๕ อย่าง เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เป็นต้น ซึ่งเป็นเวลาเพียงเล็กน้อยที่ท่านมอบให้ให้เหมาะกับกาลเวลา นำไปพิจารณาคลี่คลายดูสิ่งเหล่านี้ ผม ขน เล็บ ฟัน ลงไปถึงหนังแล้วท่านหยุด หนังเป็นประโยชน์ใหญ่โตมากที่สุดที่หุ้มห่อสกลกายของสัตว์เป็นสัตว์ หุ้มห่อสกลกายของคนเป็นคน เป็นหญิงเป็นชาย เป็นของสวยของงาม เป็นของน่ารักใคร่ชอบใจขึ้นมาเพราะหนังนี้เท่านั้น ท่านจึงสอนไปถึงหนังหุ้มห่อ เปิดหนังออกดู พิจารณาแล้วจะสามารถซึมซาบเข้าไปสู่ภายใน ซึ่งล้วนแล้วตั้งแต่เป็นกองอสุภะอสุภังป่าช้าฝืดฝืนแห่งเต็มอยู่ในนั้นหมด มีอะไร ๆ ก็เต็มกองอยู่นั้น ล้วนแล้วแต่เป็นของปฏิกูลโสโครกทั้งนั้น

เมื่อปัญญาได้พิจารณาหลายครั้งหลายหนหลายตลบทบทวน จนมีความเคยชิน มีความซึมซาบ มีความคล่องตัวถึงกับเป็นความซึ่งภายในจิตใจแล้ว ย่อมจะเห็นคุณค่าแห่งกรรมฐานเหล่านี้ มีกรรมฐาน ๕ เป็นต้นอย่างประจักษ์ใจ นั่นละที่นี้ พอปัญญาขั้นนี้ได้หยั่งถึงอาการ ๓๒ ในร่างกายนี้แล้ว ภาวนามยปัญญาเริ่มปรากฏขึ้นมาละที่นี้ ตั้งแต่นี้ไปเรื่อย

ภาวนามยปัญญานี้บอกใครไม่ได้ เป็นสิ่งที่รู้จากเจ้าของผู้พิจารณาผู้คิดผู้ชูดค้นขึ้นมา พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหลายสัณหลายคมที่จะแกกเลสซึ่งร้อยสัณพันคมคือกิเลสมีร้อยสัณพันนัยที่จะตลบตะแลงหลอกลงให้เราหลงกลของมัน เมื่อภาวนามยปัญญาเริ่มเกิดแล้วก็เริ่มทันกัน กิเลสเคยออกช่องไหน เคยออกด้วยอุบายวิธีใดสติปัญญาสกัดลัดกันทันกัน ๆ ที่ตรงไหน ผ่ากันไปเรื่อย ๆ นี่ละที่ท่านว่าภาวนามยปัญญา

ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะทราบภาวนามยปัญญาได้อย่างประจักษ์ใจ นอกนั้นก็ทราบเพียงผิวเผินหรือเป็นความจำ ท่านว่าภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นจากการภาวนา ก็เพียงเท่านั้นไม่ได้ซึ่ง แต่จิตของผู้เป็นภาวนามยปัญญาจริง ๆ ไม่เป็นเพียงอย่างนั้น ซึ่ง

ประจักษ์เห็นผลประจักษ์ทั้งกำลังวังชาของสติปัญญาประเภทนี้ มีความแหลมคมขนาดไหน และพาดพิงหันแหลกกับกิเลสประเภทใดบ้าง ขาดสะบั้นลงไปโดยลำดับลำดับด้วยปัญญาประเภทนี้ สุดท้ายปัญญาประเภทนี้ก็ไหลไปเลยเป็นน้ำซึมน้ำซึม นี่จะเป็นภวานามยปัญญาโดยแท้ที่นี้

ที่นี้ไม่ต้องบังคับกัน เป็นภวานามยปัญญาแล้วหมุนตัวไปกับกิเลส กิเลสอยู่ช่องไหนเหมือนกับไฟได้เชื้อ เชื้อมีอยู่ที่ไหนไฟลุกลามเข้าไปๆ ตปธรรมได้แก่สติปัญญาหมุนตัวเข้าไปสังหารกิเลสประเภทต่าง ๆ ไป จนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจ ได้เล็กได้ถอนออกหมดแล้ว เชื้อแห่งภพที่กลิ้งเหมือนลูกฟุตบอล คือกลิ้งไปกลิ้งมา กลิ้งไปโน้นไปนี้ กลิ้งไปตามโลกสามนี้แหละ ภพ ๓ นี้เอง เป็นขอบเขตของจิตดวงนี้ที่ถูกกิเลสซัดใส่ให้ไปเกิดที่นั่นที่นี้ กลิ้งไปกลิ้งมา ก็ขาดสะบั้นออกภายในจิตใจแล้วไม่กลิ้งจิตบริสุทธิ์เต็มที ความบริสุทธิ์นั้นเห็นประจักษ์ภายในตัวเอง

ตั้งแต่ขั้นปฏิบัติเรื่อยมา กิเลสประเภทใดเกี่ยวข้องกับสิ่งใด ส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียด ปัญญาตามทันทั้งนั้น ๆ แล้วสังหารกันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงเข้าความละเอียดสุด ได้แก่ระหว่างจิตกับกิเลสประเภทละเอียดท่านเรียกว่าอวิชชากลมกลืนเป็นอันเดียวกัน สติปัญญาก็หยั่งลงได้ แทะทะลุไปได้ และกำจัดออกได้โดยสิ้นเชิงไม่มีสิ่งใดเหลือ คำว่าภวานามยปัญญาก็หมดปัญหาหน้าทีไป เพราะเข้าศึกศัตรูหมดแล้วภายในจิตใจ ได้สังหารหมดแล้ว ขึ้นชื่อว่าสมมุติไม่มีอะไรปรากฏภายในใจเลย เหลือแต่ธรรมชาติที่บริสุทธิ์วิมุตติล้วนๆ นั่นแลคือผลแห่งการปฏิบัติด้วยความเอาจริงเอาจัง ด้วยการตั้งหน้าตั้งตา ด้วยความเป็นผู้มุ่งมาศึกษา มุ่งมาอบรม มุ่งมาสะสม ไม่ใช่มุ่งมาสั่งสมกิเลส มาสั่งสมธรรม ผลจะพึงได้อย่างนี้

กรุณาอย่าได้คิดว่ามรรคผลนิพพานมีอยู่ในสถานที่ใด ที่นอกเหนือไปจากใจนี้ ไม่มี ใจนี้เป็นผู้ที่จะสัมผัสสัมพันธธรรมทุกชั้น ทุกประเภทของธรรมตั้งแต่สมาธิธรรมขึ้นไป จนกระทั่งถึงวิมุตติธรรมด้วยการปฏิบัติ ไม่มีสิ่งใดจะสัมผัสสัมพันธธรรมได้ ท่านว่าธรรมมีอยู่ๆ พึงทราบว่าเป็นธรรมนั้นไม่ใช่ไฟไม่ใช่ลมไม่ใช่ไฟ ไม่ใช่สามแดนโลกธาตุ สิ่งใดแร่ธาตุใดทั้งสิ้น แต่ธรรมเป็นธรรมจะสัมผัสได้ภายในใจดวงเดียวนี้เท่านั้น

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่สามารถสัมผัสสัมพันธธรรมที่ว่ามียู่ตลอดอนันตกาลนั้นได้เลย อยู่ตามวิสัยของตน ใช้ตามวิสัยของตน ตาใช้ในทางรูป หูใช้ในทางเสียงเป็นต้น ส่วนใจนี้พิสดารมาก หูไม่ได้ยินใจได้ยิน ตาไม่เห็นใจเห็น สิ่งเหล่านี้ไม่รู้ใจรู้ สิ่งเหล่านี้ละไม่ได้ใจละได้ สามารถทุกสิ่งทุกอย่างก็คือใจ ธรรมทุกชั้นจะสัมผัสสัมพันธที่ใจ พร้อมเสมอที่จะเกิดขึ้นจากใจ แม้แต่ขั้นหยาบ ๆ เราะระลึกถึงพุทโธเมื่อไร ลอง

ระลึกดูซิ อ่างกาลอ้างสมัยเมื่อไรระลึกพุทโธ หรือธัมโม หรือสังโฆ พอระลึกก็แยบขึ้นที่ใจเลย นั้น ชั้นหยาบ ๆ เท่านั้นระลึกขึ้นปรากฏที่ใจ ไม่ระลึกจนวันตายก็ไม่ปรากฏ

เหมือนอย่างที่ว่าธรรมมีอยู่ เราตายแล้วเกิด เกิดแล้วตายก็ไม่ปรากฏ เพราะไม่ได้ระลึกไม่ปฏิบัติเพื่อสัมผัสสัมพันธ์ธรรม ธรรมจะมาสัมผัสสัมพันธ์กับใจของเราได้อย่างไร เพราะใจถูกกิเลสปิดประตูไว้ทุกด้าน หาทางซึมซาบแห่งธรรมเข้าไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นเราจึงเปิดประตูคือใจ เปิดสติเปิดปัญญาเปิดศรัทธาความเพียรความอุตสาหะพยายามขึ้นที่ใจ ธรรมตั้งแต่ขั้นเริ่มแรกได้แก่ความสงบเย็นใจจะเริ่มปรากฏขึ้นที่ใจ ปัญญาซึ่งเคยได้ยินแต่ชื่อแต่ก่อนตามตำรับตำราหรือใครพูดให้ฟัง ครูอาจารย์เล่าให้ฟังก็ตาม อันนั้นเป็นภาคความจำ จะปรากฏเป็นความจริงขึ้นที่ใจ วิมุตติหลุดพ้นที่เราเคยได้ยิน ตามตำรับตำราท่านสอนไว้ยังงี้ องค์นั้นบรรลุนั่นที่นี้ จะบรรลุนั้นเมื่อสรุปลงแล้วบรรลุนั้นเอง

ท่านอยู่ในสถานที่นั้นท่านบรรลุนั้น อยู่สถานที่ใดท่านก็บรรลุนั้น เพราะสังขารอยู่ที่ใจ กิเลสอยู่ที่ใจ ถอดถอนกิเลสก็ถอดถอนที่ใจนี้ เมื่อถอดถอนออกหมดแล้ว ความบริสุทธิ์ก็ปรากฏขึ้นที่ใจ ธรรมที่ว่ามีอยู่ตลอดอนันตกาลปรากฏขึ้นที่ใจไม่มีทางสงสัย ไม่มีที่จะไปถามผู้หนึ่งผู้ใด เพราะธรรมกับใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้วถามใคร นี่ผลแห่งการปฏิบัติ ขอให้ทุกท่านตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

ทุกข์ที่เราประกอบความพากเพียรนี้ เราอย่าไปหาเรื่องใส่แต่ธรรมว่าพาให้ทุกข์ ทำความเพียรยาก ทำความเพียรลำบาก กิเลสนั้นละพาให้ทำความเพียรยาก พาให้ทำความเพียรลำบาก พาให้เกียจคร้านพาให้อ่อนแอ เราอย่าเข้าใจว่าธรรมพาให้ขี้เกียจ พาให้อ่อนแอ พาให้ท้อแท้ พาให้เหลวไหล พาให้ทุกข์ให้ลำบาก ล้วนแล้วแต่กิเลสทั้งนั้น แต่มันไม่ได้ว่ามันพาให้ยากให้ลำบาก มันไปโยนใส่ธรรม เพราะเราเคยเป็นเครื่องมือของมันมาแล้ว มันก็จับโยนเรานี้เป็นเครื่องมือของมัน ไปรบกับธรรม ทำลายธรรม ลบล้างธรรมจนสูญหายไปหมด ความเพียรแทนที่จะตั้งได้ก็ล้มไป ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นชื่อว่าความดีที่จะควรตั้งได้ล้มไป ๆ เพราะเราเป็นเครื่องมือของกิเลสเอาเข้าไปทำลายธรรมเสียหายหมด ให้พากันจำไว้ให้ดี

เอาละวันนี้พูดเพียงเท่านี้